

Tenslotte, al vermoeden we dat volgende oproep voor de zoveelste keer onbeantwoord dreigt te blijven, richten we ons toch tot die enkeling (VSL-er of andersoortig geïnteresseerde) die in de samenstelling van dit blad op enigerlei wijze konkreet met ons wil meewerken: hij/zij wordt met de spreekwoordelijke open armen ontvangen. Maar ook organisaties en verenigingen die via dit blad zinnige mededelingen wensen te doen, zoeken we contact met ons te nemen. Verder staan we bereid te luisteren naar elke kritiek of suggestie die kan bijdragen tot de creatieve uitbouw van dit blad en van de vereniging.

Leo & Walter

Vanaf 1 maart verhuist het sekretariaat van VSL en de redactie van dit blad (nu onder hoede van Walter Vandereycken) naar Leuvensesteenweg 85
3300 Tienen
tel. 016/81.78.28.

H. MUSAPH

Seksuologie Een multidisciplinaire wetenschap (1).

1. Morfologie en psychologie

Beschouwt men seksuologie als een wetenschap gericht op de studie van gedragspatronen en gevoelens die op een of andere wijze betrekking hebben op de seksualiteit, dan is dit reeds een poging tot afbakening van het domein. In dit opzicht kunnen vele disciplines een raakvlak hebben met seksuologie. Indien we ons beperken tot de zoogdieren, dan is het duidelijk dat elk individu mannelijk of vrouwelijk is.

Slechts zelden plaatst de morfologie ons voor moeilijkheden. Een mannelijk individu produceert alleen zaadcellen en een vrouwelijk individu slechts eicellen. De zeer zeldzame uitzonderingen op deze regel waren reeds in de vorige eeuw bekend. Het spreekt vanzelf dat, voor zover het mannelijke en vrouwelijke morfologie betreft, enkel het gedragspatroon gekoppeld aan de voortplanting rigiede gedifferentieerd is volgens sekse.

In de laatste dekaden is het duidelijk geworden dat de werkelijkheid niet zo eenvoudig is als hier verondersteld wordt. Seksuele gedragspatronen worden niet alleen door de geslachtsorganen bepaald.

Bovendien stemt de geslachtsidentiteit niet noodzakelijk overeen met de anatomie. De toename van onze kennis op dit vlak komt vooral vanuit de studie van de psychologie.

2. Kulturele antropologie

De kulturele antropologie bracht ons meer kennis bij over de invloeden van de vele kultuurpatronen op seksuele gedragingen. Deze wetenschap

(1) Geautoriseerde vertaling door Walter Vandereycken, van "Sexology; a multidisciplinary science", oorspronkelijk gepubliceerd in Handbook of Sexology, edited by J. MONEY and H. MUSAPH. Amsterdam, Elsevier/North-Holland Biomedical Press, 1977, pp 81-84. Overgenomen met toestemming van auteur.

heeft ons geleerd dat men zich moet hoeden voor absolute waarden bij de beoordeling van sekspatronen. De concepten van goed en kwaad, aangepast en onaangepast, normaal en abnormaal hebben slechts relatieve waarde, die moet afgewogen worden binnen het kader van een bepaald normenstelsel. Dit stelsel is onderhevig aan veranderingen.

Aan een leek op het gebied van de seksuologie is het veroorloofd over seksueel gedrag een absoluut oordeel te vellen dat geldt voor alle menselijke wezens. Het is de taak van de wetenschap om te beschrijven en te bestuderen waarom deze leek zulke dogmatische opvattingen heeft. Sinds Freud kan men niet langer in absolute termen spreken over menselijk seksueel gedrag. De seksuologie maakt een ontwikkelingsproces door waarvan vermoedelijk alleen de grove trekken momenteel bekend zijn. Aan de psychoanalyse komt de verdienste toe meer inzicht verschaft te hebben in de geslachtsrijpheid en zijn seksuele leven bij lichamelijke volwassenheid. Nochtans is de kennis over de dynamische ontwikkeling van de seksualiteit eerder pover. We weten dat algemene emotionele patronen beduidend individueel variëren in intensiteit en kwaliteit, en deze variabiliteit geldt ook voor seksueel emotionele patronen.

In het bijzonder behavioristen hebben gepoogd het komplekse probleem van de wetenschappelijke benadering van emoties te omzeilen door enkel gedragsaspecten van emoties te beoordelen. Het geweldige voordeel van deze benadering ligt in het feit dat gedrag vatbaar gemaakt kan worden voor kwantificering. De beoordeling van metingsresultaten in een experimentele situatie, waarin bv. seksuele opwinding uitsluitend in gedragstermen bepaald wordt, zegt meer over de huidige seksuele status dan over de geschiedenis die hiertoe leidde. Ondanks het grote voordeel van deze benadering bestaat er gevaar voor oversimplifikatie en overgeneralisatie. Behaviorisme brengt ons meer inzicht bij omtrent de wetten van menselijk en dierlijk gedrag in een gegeven situatie. Dit betekent zeker een verrijking indien men nochtans oog heeft voor de immense diversiteit van menselijke motivatie.

3. Psychofysiologie

De grote bijdrage van de psychofysiologie ligt in de beschrijving van autonome reactiepatronen (zoals polsslslag, ademhaling, galvanische huidrespons

en doorbloeding) bij bepaalde emoties zoals seksuele opwinding. Vooral het werk van Masters & Johnson en medewerkers vergrootte de kennis op dit vlak. Maar steeds moet men erop letten naast de begeleidende verschijnselen ook de emoties zelf te registreren en te beschrijven. In een wetenschappelijke benadering en bestudering van seksualiteit kan men zich niet veroorloven het registreren van persoonlijke en algemen expressies te verzuimen ten voordele van fysiologische parameters. Maar dit niet alleen! elke poging om seksuele emoties en gedragingen te bestuderen in een experimentele situatie dient aangemoedigd te worden. Er is veel in het dierlijk en menselijk gedrag dat slechts zeer recent bereikbaar werd voor wetenschappelijk onderzoek.

4. Etologie

Etologie legt de basis voor het uitwerken van seksuele kennis. Men denke hier vooral aan het werk van etologen die in de afrikaanse jungles seksuele gedragspatronen bestuderen van primaten die nog niet geneurotiseerd zijn door gevangenschap in een zoo. Etologisch onderzoek van menselijke wezens in verschillende cultuurpatronen wordt nog steeds bemoeilijkt door onze eigen taboes. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de moeite die men heeft om seksueel gedrag bij kinderen vóór de puberteit te bestuderen bv. door middel van een verborgen kamera.

Empirisch onderzoek van masturbatiepatronen bij kinderen, noodzakelijk om psychoanalytische hypotesen te toetsen, stuit nog steeds op grote weerstand. Dit geldt zowel voor angelsaksische als latijnse landen. Op dit domein is er nog veel werk te verrichten.

5. Psychopatologie

Tot voor kort hielden de psychopatologie en de klinische psychiatrie wat seksualiteit betreft zich vooral bezig met afwijkend gedrag. Wetenschappers op dit gebied introduceerden de vorige eeuw termen als seksuele perversie, ekshibitionisme, homoseksualiteit, fetisjisme, pedofilie en voieurisme. In de loop der jaren is de mening omtrent deze concepten drastisch veranderd. De huidige geneesheren werd in hun medische opleiding geleerd dat deze onaangepaste gedragspatronen beschouwd moesten worden als uitdrukkingen

van een gestoorde of psychopatische persoonlijkheidsstructuur. Vooral de Europese seksuologie vóór wereldoorlog II werd door zulke benadering gekenmerkt. Dit concept werd niet alleen door psychiaters bekritiseerd, maar ook door medisch-psychologische en klinisch-psychologische onderzoeken die aantoonde dat de connectie tussen seksueel deviant of variant gedrag en menselijke psychopathologie al te zeer door onwetenschappelijke, morele vooroordelen was ingegeven. In een modern handboek van seksuologie hoort het concept van seksuele perversie, als synoniem voor sociaal afwijkend of gestigmatiseerd gedrag, thuis in het hoofdstuk 'geschiedenis van de seksuologie'.

6. Funktionele benadering

Bij moderne seksuologische onderzoekers groeit de tendens om afwijkend gedrag los te koppelen van de psychopathologie. De moderne psychiatrie ontwikkelt zich meer en meer in een relationele en situationele richting. Hier moet een patroon van seksuele emoties en gedragingen meer in interactie met de evenmens, binnen het kader van komplementariteit, bestudeerd worden. In deze zin ontwikkelt zich een funktionele benadering van seksualiteit. Het is noodzakelijk te weten welke rol seksualiteit speelt binnen het kader van andere emoties die longitudinaal en situationeel kunnen bestudeerd worden - de rol van emoties als angst, woede, wrok en verdriet, en de ervaring en verdwijning van seksuele gevoels- en gedragspatronen. Welke functie heeft seksualiteit, als een fase van geestelijke groei, ten opzichte van vecht- en vluchtpatronen in interactie tussen individuen? Welke functie heeft seksualiteit in een relatie en bijzonder in een liefdesverhouding? Op deze wijze wordt seksualiteit geplaatst in een kompleks profiel. Iedereen weet dat vele emoties een rol spelen in een liefdesrelatie, en dat seksualiteit daarbij een belangrijke plaats maar geen monopoliepositie inneemt.

7. Sociologie

Sociologie leert dat de plaats van seksualiteit ook bepaald wordt door sociaal leren, sociale regels en rollenspel. In het algemeen zijn dit rigiede patronen gedetermineerd door tradities en instellingen van industrialisatie, akkulturatie, godsdienst, en generatiekonflikten. En zo komt het dat seksua-

liteit meerdere facetten vertoont, met de konsekventie dat een complete operationele definitie onmogelijk is. Men zou kunnen zeggen dat seksualiteit op zich niet kan bestaan.

Het is een levend wezen dat zijn seksualiteit ervaart in interactie met een andere persoon, in fantasie of realiteit. Zijn seksualiteit wordt bepaald door zijn sociale omgeving, zijn cultuurpatroon, zijn konfliktsituatie en zijn geestelijke en lichamelijke gezondheid. Deze gezichtspunten kunnen niet veronachtzaamd worden indien men poogt het concept van seksualiteit te operationaliseren. Het heeft een 'surplus betekenis', dit wil zeggen dat het meer inhoudt dan hetgeen enkel door een empirische benadering kan gevonden worden. Men kan hetzelfde zeggen over concepten als gezondheid, ziekte, agressie en sociale aanpassing. Een modern handboek van seksuologie moet beginnen met de empirische benadering, waarop een beschouwing van de surplus betekenis moet volgen. Het spreekt vanzelf dat slechts een multidisciplinaire benadering in de moderne seksuologie verantwoord is.

1. Curriculum vitae

Heymann (in de omgang Herman) MUSAPH werd geboren op 7 januari 1915 te Amsterdam waar hij na het lyceum zijn medische studies deed en in 1940 het artsdiploma behaalde. Met een korte onderbreking door oorlogsomstandigheden, vestigde hij zich eerst als huisarts (van 1942 tot 1946) waarna hij een opleiding zenuwarts aanvatte! psychiatrie bij prof. K. H. BOUMAN en prof. L. VAN DER HORST, neurologie bij prof. A. BIEMOND.

In 1948 promoveerde hij tot doctor in de geneeskunde op een proefschrift getiteld "Doodsdrift, castratiecomplex en depressie" (promotor was prof. L. VAN DER HORST). Intussen was MUSAPH ook aan zijn opleiding als psychoanalyticus begonnen bij J. H. VAN DER HOOP en later bij J. LAMPL-DE GROOT, en werd hij in 1955 lid van de Internationale Vereniging voor Psychoanalyse. In 1951 werd hij docent voor psychopathologie aan de Sociale Academie te Amsterdam waar hij ook zijn eerste stappen in de seksuologie zette door zich te verbinden aan het Dr. Aletta Jacobshuis (Consultatiebureau voor Geslachtskunde).

Ongeveer gelijktijdig vatte ook zijn loopbaan als psychosomaticus aan en dit in de afdeling dermatologie van het Amsterdamse Binnengasthuis, waar hij sinds 1965 is aangesteld tot wetenschappelijk hoofdmedewerker. Hij bouwde er de afdeling psychodermatologie uit waarvan hij sinds 1967 het hoofd is. Op dit vlak kreeg hij internationale faam, getuige zijn publikaties en buitenlandse onderscheidingen.

Ondertussen bleef hij zijn wetenschappelijke activiteit op gebied van seksuologie verder ontplooiën. In 1975 werd hij hoofd van de polikliniek voor seksuologie aan het Academisch Ziekenhuis te Utrecht. Aan de rijksuniversiteit van deze stad werd hij tenslotte in 1977 benoemd tot bijzonder hoogleraar in de medische seksuologie, een laattijdige bekroning van een welgevulde carrière.

Adres Cath. van Rennesstraat 30 - Amsterdam Nieuw Zuid
tel. 020 - 73.66.12.

2. Voornaamste publikaties

2.1. Psychiatrie - psychosomatiek

Professor MUSAPH publiceerde talrijke artikelen over psychosomatiek, en meer bepaald psychodermatologie. In dit verband vermelden we zijn boek over "Jeuk!" (Haarlem, Erven Bohn, 1968). Gekend is zijn werk over zelfmoord, "Doden met verlof!" (Baarn, Bosch & Keuning, 1971). Ook het feit dat hij associate-editor is van het tijdschrift "Psychotherapy and psychosomatics" onderlijnt zijn erkende faam op dit vlak.

2.2. Seksuologie

Gezien wij vooral belangstelling hebben voor dit gebied, gaan we uitvoeriger in op MUSAPH's publikaties in dit domein. Achtereenvolgens vermelden we zijn boeken of monografieën (als auteur of redakteur) en verder zijn tijdschriftartikelen of losse bijdragen.

- Het consultatiebureau voor huwelijks- en geslachtsleven. Een medisch-psychologische beschouwing. Den Haag, NVSH, 1960.
- Vaginisme, een seksuologische studie. Haarlem, Erven Bohn, 1965.
- Medisch-psychologische beschouwingen over de pil. Den Haag, NVSH, 1968.
- Seksualiteit en partnerkeuze. Haarlem, Erven Bohn, 1970.
- Sex in wording. Baarn, Bosch en Keuning, 1971.
- (met J. MONEY), Handbook of sexology. Amsterdam, Elsevier/ North-Holland Biomedical Press, 1977.
- Bijdragen - Sexology a multidisciplinary science.
(vertaald in dit nummer)
- (met G. ABRAHAM), Frigidity or hypogonadism.
- Skin, touch and sex.

Dit boek werd uitvoerig besproken in het maartnummer 1978,
- (met A. A. HASPELS), Dyspareunia. Aspects of painful coitus.
Utrecht, Scheltema & Holkema, 1977.

- Bijdragen - Psychogenic pain.
- Vaginismus.

- (met A. A. HASPELS), Potentiestoornissen bij de man. Deventer, Van Loghum Slaterus, 1978.
Bijdrage Iatrogene potentiestoornissen.
Dit boek wordt besproken in dit nummer.
- Psychologische achtergrond van seksuele moeilijkheden bij volwassenen. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 1954, 9.
- Over huwelijksvoorlichting. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 1956, 11 (11).
- Opvoeding tot het huwelijk. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 1961 16 (12).
- Sexuologie. In Moderne medische encyclopedie. Amsterdam, Querido, 1962.
- Psychologische aspecten van de geboorteregeling, (symposium). Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 1963, 18 (3).
- Wat is seksuologie; wie is seksuoloog? Huisarts en Wetenschap, 1963, 6, 274-276.
- Seksuele stoornissen van de volwassen, ongetrouwde mens. Huisarts en Wetenschap, 1964, 7, 136-142.
- Medisch-psychologische beschouwingen over de orale anticonceptie (de 'pil'). Maandblad Geestelijke Volksgezondheid, 1965, 20 (7/8).
- Psychologische aspecten van de partnerkeuze. In Partnerkeuze en huwelijksverwachtingen. Den Haag, NVSH - Alphaboek, 1966.
- Psychopathologische aspecten van orale anticonceptie. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 1969, 39, 1680.
- Frigiditeit of hypogynismus. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 1976 33 1406-1408.
- (met A. A. HASPELS), Dyspareunia. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 1976, 37, 1557-1561.
- (met A. A. HASPELS), Vaginisme. Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 1976 38, 1509-1592.

01. VSL-AKTIVITEITEN

A. Aankondigingen

Szondi-seminaries 3 februari, 3 maart, 7 april 1979.

Het werk van Szondi heeft een veelzijdige betekenis. In de psychiatrie bracht hij een merkwaardige systematiek aan die leidt tot een dieper begrip van de geestesziekte als menselijke lotsbestemming. Met betrekking tot de dieptepsychologie ziet hij zijn werk als de voortzetting vooral van het denken van Freud en als integratiepoging van de diverse dieptepsychologische strekkingen. Zijn eerste groot onderzoeksterrein was dat van de partnerkeuze en haar wetmatigheden. Dit terrein breidde zich uit naar het brede veld van de verschillende existentiële keuzen waarvoor de mens geplaatst is (liefde, vriendschap, beroep, ziekte en dood). Deze keuzeproblematiek met inbegrip van de verwijzing van hieruit naar het terrein van de geestesziekte leidde naar de konstruktie van zijn bekende maar miskende 'foto-test'.

Tema's te over voor bespreking in de drie geplande zaterdagseminaries (3 februari, 3 maart, 7 april 1979). Naar de test in zijn techniciteit als zodanig zal niet de hoofdaandacht gaan. Wel zal gepoogd worden zoveel mogelijk informatie te verstrekken over de achtergronden van en de denkcontouren waarbinnen zich het werk van Szondi situeert. Daarbij staat op het voorplan de keuzeproblematiek en de basisidee van driftpsychologische systematiek.

Voor elke bijeenkomst worden twee delen voorzien. In het eerste deel worden de basiselementen (historisch, terminologisch en technisch) uiteengezet. terwijl in het tweede deel de bredere gedachtenkaders en verdere perspectieven worden geschetst. Het eerste deel (telkens 's voormiddags) verloopt in het Nederlands en wordt verzorgd in hoofdzaak door J. Corveleyn (klinisch psycholoog). Het tweede gedeelte (namiddag) zal voornamelijk in het Frans uiteengezet worden door Dr. Jean Melon, een eminent Belgisch Szondi-specialist. Hierbij is vertaling of toelichting in het Neder-

lands mogelijk indien gewenst. De deelnemers kunnen ook steeds vanuit hun eigen belangstellingspunten en vragen de concrete programmering van de bijeenkomsten bijsturen.

Inhoudelijk ziet het programma er voorlopig als volgt uit

zaterdag 3 februari

voormiddag De weg die Szondi geleid heeft van het stamboomonderzoek naar de herstructurering van de psychiatrische nosografie.

Hoe kwam hij tot de idee van een 'Triebssystem' ?

namiddag De verantwoording van het concept 'Trieb'. Hoe kan men zich de structuur van het psychisme voorstellen in een optiek die zowel genetisch als structureel is.

zaterdag 3 maart

voormiddag De eigenschappen van elke faktor. Hun empirische definitie.

namiddag De theorie van de pulsionele omloopbanen. Hun belang bij het het conceptualiseren van het analytisch proces en van de therapievormen die met het imaginaire rekening houden.

zaterdag 7 april

voormiddag De fundamentele regels van de interpretatie (vormen van dialektiek).

namiddag Voorstelling van een gedetailleerd klinisch geval.

Konkreet

- Het aantal deelnemers is beperkt tot maks. 20.
- Begin telkens om 10h, einde om 17h.
- Prijs 350,- per zaterdag.
- Plaats Prof. P. Nijs, Blauwschuurhoeve, Bierbeek.

B. Verslag

De huid als (seksueel) kontaktorgaan

Op vrijdag 1 december 1978 leidde de nederlandse psychiater Herman Musaph, professor in de medische seksuologie aan de universiteit van Utrecht, een seminarie rond het thema "de huid als (seksueel) kontaktorgaan". Zo een ronkende titel spreekt ongetwijfeld heel wat mensen aan en schept - zoals ik achteraf vaststelde - zeer uiteenliggende verwachtingen. Ik trok ook er naar toe met heel bepaalde verwachtingen. Ik hou mij namelijk reeds geruime tijd bezig met de betekenis van de huid en de tastzin in het intermenselijk contact. Ik zie het dan vooral in functie van de lichamelijke expressie. Mijn belangstelling lag dus vrij hoog.

Wanneer ik thans schrijf dat professor Musaph mij ontgoocheld heeft, ligt het niet alleen aan hem, maar ook en wellicht voor een groot deel aan mij. Verwachtingen spelen mij vaak parten. Als je echter de zaak een tijdje laat bezinken en mijmerend en bezinnend voor een schrijfmachine zit, komt er gewoonlijk een mildere en meer evenwichtige kijk. Dat zal ik dan in enkele bedenkingen proberen te verwoorden.

Wat mij in elk geval positief overkwam, is de sterke aksentuering van de betekenis van de huid voor het menselijk contact en de menselijke communicatie. Niet alleen trok spreker de aandacht op de belangrijke rol van de huid in het taktiel, erotisch, seksueel leven van de volwassenen, maar ook in de menselijke emotionele ontwikkeling. Taktiele deprivatie van de baby werkt fundamenteel in op latere contact- en communicatiestoornissen, huid- en ademhalingsaandoeningen, seksuele disfuncties.

Van die kant was ik blij een psychiater aan het woord te horen die vanuit zijn praktijk kon wijzen op de noodzaak van een andere houding ten opzichte van het eigen lichaam en de eigen huid. Ik kon nu eens de andere klok horen, namelijk dat heel wat somatische aandoeningen of ziekten niet alleen een psychische oorzaak hadden, maar verwekt werden door de psychisch-lichamelijke relatie in de vroegste kinderjaren.

Tenslotte kon ik achter zijn fundamentele opvattingen staan, vooral als de